

■ دیدگاه‌های دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان شهرکرد در مورد

عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه آزاد

اشرف نظری | فریده عصاره

■ چکیده

هدف: دیدگاه دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان شهرکرد در مورد عوامل بازدارنده و ترغیب‌کننده مطالعه آزاد با برخی از متغیرهای جمعیت‌شناختی (جنسیت، پایه تحصیلی و نواحی آموزش و پرورش) شناسایی شده است.

روش/رویکرد پژوهش: از نوع توصیفی به شیوه علی یا پس از وقوع است، نمونه‌گیری براساس جدول کرجسی و مورگان و بارش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای با ضریب پایایی $0/755$ بوده است. جامعه آماری را دانش‌آموزان دبیرستانی اول تا سوم پنج منطقه (ناحیه ۱، ناحیه ۲، لاران، سامان و بن) در شهرستان شهرکرد تشکیل می‌دهد.

یافته‌ها: کاربرد آزمون‌های χ^2 دو، آزمون تی تک متغیره، آزمون تی مستقل، تحلیل واریانس و پی‌گیری توکی نشان می‌دهد که بین میزان مطالعه آزاد دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج آزمون پی‌گیری توکی نشان می‌دهد که اختلاف میانگین دیدگاه دختران و پسران در زمینه عوامل ترغیب‌کننده مطالعه به صورت عوامل خانوادگی و وسایل ارتباط جمعی در نواحی مختلف و پایه‌های تحصیلی مختلف معنادار است.

نتیجه‌گیری: در مقایسه دیدگاه دختران و پسران در زمینه عوامل بازدارنده مطالعه نقش بی‌حوصلگی بیش از حد متوسط، و کمبود وقت، دسترسی نداشتن به کتاب، گریز از مطالعه و قیمت گران کتاب در حد متوسط است. براساس نتایج آزمون پی‌گیری توکی در زمینه دسترسی نداشتن به کتاب اختلاف بین میانگین پایه‌های دوم و سوم معنادار بود. همچنین در زمینه گریز از مطالعه اختلاف میانگین پایه‌های اول با دوم و اول با سوم معنادار است. در زمینه کمبود وقت برای مطالعه، اختلاف منطقه لاران با بن معنادار است و در سایر موارد تفاوت معناداری وجود ندارد. در مورد قیمت گران کتاب اختلاف میانگین بین منطقه لاران با منطقه بن معنادار است.

کلیدواژه‌ها

مطالعه آزاد، دانش‌آموزان دبیرستانی، شهرستان شهرکرد، عوامل ترغیب‌کننده مطالعه آزاد، عوامل بازدارنده مطالعه آزاد

دیدگاه‌های دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان شهرکرد در مورد عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه آزاد

اشرف نظری^۱ | فریده عصاره^۲

دریافت: ۱۳۸۷/۹/۲۴ پذیرش: ۱۳۸۹/۳/۱۶

مقدمه

کشور ما، در مقایسه با کشورهای پیشرفته و حتی سایر کشورهای جهان سوم، پایین‌ترین سرانه را از نظر مطالعه و کتابخوانی دارد. شمارگان هزار نسخه‌ای روزنامه‌ها، در مقایسه با جمعیت باسواد حدوداً ۵۰ میلیونی، بسیار پایین و قابل تأمل است (اصغر نژاد، ۱۳۸۰، ص ۳۰). در عادت افراد به مطالعه نقش عواملی همچون خانواده (والدین)، مدرسه، کیفیت و کمیت کتاب‌های کودکان، سیاست فرهنگی و آموزشی، توسعه اقتصادی و اجتماعی، و کمبود کتابخانه‌ها را نمی‌توان نادیده گرفت. نخریدن کتاب هم از مسائل فرهنگی مردم ایران است. فقر، وجود رسانه‌های متعدد و جدید، عدم آموزش صحیح، گرایش‌های شدید به فعالیت‌های اقتصادی، انفعالی عمل کردن رسانه‌های گروهی به خصوص صدا و سیما، و از همه مهم‌تر ریشه‌دار نبودن فرهنگ کتابخوانی در بین مردم ایران از دلایل عمده نخریدن کتاب و عدم گرایش به آن است.

لازمه توسعه یک کشور، در تمام جنبه‌ها و زمینه‌ها، داشتن مردمی آگاه، باشعور و بادرایت و دارای فکر و اندیشه صحیح و درست است و این میسر نیست مگر با رواج فرهنگ مطالعه. پس، ضروری است که تلاش‌های ویژه‌ای به‌عمل آید تا با ترویج و ارتقای فرهنگ مطالعه در خانواده‌ها و سایر افراد جامعه، به‌ویژه دانش‌آموزان، زمینه لازم برای توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، و حتی صنعتی کشور فراهم شود. در این تحقیق، با بررسی وضعیت مطالعه آزاد

۱- کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی
دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات
واحد اهواز (نویسنده مسئول)
a.nazari54@yahoo.com

۲- استاد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه
شهید چمران اهواز
fosareh@yahoo.com

دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان شهرکرد سعی می‌شود دیدگاه‌های آنان در مورد عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه آزاد با برخی متغیرهای جمعیت‌شناختی مقایسه و درنهایت، راهکارهایی عملی جهت ارتقای میزان مطالعه آزاد این دانش‌آموزان ارائه شود.

یوسفی (۱۳۷۹)، پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه استان قم» با هدف ارائه تصویری از وضعیت و میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه استان مذکور انجام داد. یافته‌های پژوهش نشان داد، میزان مطالعه دانش‌آموزان در مقایسه با سایر فعالیت‌های آنان بسیار اندک است، به‌نحوی که سرانه مطالعه روزانه آنان حدود ۱۲/۱۲ دقیقه بوده است. عصاره و گلچوبی (۱۳۸۵)، در پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت مطالعه آزاد دانش‌آموزان دوره متوسطه استان مازندران و شناسایی عوامل بازدارنده و ترغیب‌کننده». دریافتند که میانگین مطالعه آزاد دانش‌آموزان ۴/۸۴۹ دقیقه در شبانه‌روز می‌باشد. بین میزان مطالعه آزاد دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری وجود دارد. بیش از ۸۵ درصد پاسخگویان مطالعه آزاد داشته‌اند. از جمله یافته‌هایش می‌توان به این مورد اشاره کرد که بین میزان مطالعه آزاد والدین و میزان مطالعه آزاد فرزندان و همچنین بین سطح تحصیلات والدین و میزان مطالعه آزاد فرزندان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. گاردینر^۳ (۲۰۰۱)، در یکی از مدارس ایالات متحده آمریکا، پژوهشی با عنوان «ده دقیقه در روز برای مطالعه آزاد» انجام داد. او که خود معلم درس زبان انگلیسی است پژوهش خود را بر روی دانش‌آموزان یکی از کلاس‌های این درس صورت داد. وی، دریافت دانش‌آموزانی که اغلب مطالعه آزاد دارند از سطح سواد بیشتری برخوردارند و در اینگونه کلاس‌ها نمرات خوبی احراز می‌کنند. نتایج این تحقیق نشان داد اگر در پایان کلاس به دانش‌آموزان برای مطالعه وقت داده شود، انگیزه مطالعه در آنها افزایش می‌یابد، به‌گونه‌ای که به‌جای انتظار کشیدن برای شنیدن صدای زنگ کلاس، غرق در مطالعه می‌شوند. به‌علاوه، تحقیقات انجام شده در این زمینه نشان می‌دهد افرادی که در مهدکودک به مطالعه علاقه‌مند می‌شوند، نه‌تنها از عادات کاری، توسعه روحی و اجتماعی، ساختار زبان و عملکرد تحصیلی خوبی برخوردارند؛ بلکه در آزمون‌های استاندارد مربوط به قرائت (مطالعه) نمرات خوبی کسب می‌کنند. همچنین، نگرش دانش‌آموزان نسبت به مطالعه بهبود می‌یابد و میزان درک مطلب و دایره لغات آنها توسعه می‌یابد. دافنوسکا^۴ (۲۰۰۴)، در بررسی خود که به نقش نظریه‌های هوشی در موقعیت‌های یادگیری در کشور فرانسه پرداخته و اذعان می‌دارند عامل دیگری که به شکست تحصیلی منجر می‌شود - به‌جز مشکلات مدرسه و هوش - فقدان انگیزه است. عوامل انگیزشی، موقعیت‌های مناسبی را برای فرد ایجاد می‌کند که می‌تواند شایستگی‌های خود را نشان دهد، به‌ویژه آنکه انگیزه موفقیت، هدفمند است. این پژوهشگران، بر پایه

3. Gardiner

4. Da fonseca

مطالعات خود، یادآور می‌شوند که الگوی انگیزشی موفقیت تحصیلی، درک بهتری را در فهم رفتارهای غیرسازشی - که شکست درسی را به دنبال دارد - ایجاد خواهد کرد.

هدف پژوهش حاضر، بررسی وضعیت میزان مطالعه آزاد دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان شهرکرد و مقایسه دیدگاه‌های آنان در مورد ارتباط عوامل ترغیب‌کننده (خانواده، مدرسه و کتابخانه‌ها، وسائل ارتباط جمعی، و حمایت‌های دولتی) و بازدارنده (بی‌حوصلگی نسبت به مطالعه، کمبود وقت برای مطالعه، دسترسی نداشتن به کتاب، گریز از مطالعه، قیمت گران کتاب) مطالعه آزاد با برخی متغیرهای جمعیت‌شناختی (جنسیت و پایه تحصیلی) می‌باشد.

به منظور رسیدن به هدف فوق، پژوهش حاضر در صدد است به سؤال‌های زیر پاسخ دهد:

- میزان مطالعه آزاد دانش‌آموزان دوره دبیرستانی شهرستان شهرکرد چقدر است؟
- خانواده چقدر در ایجاد گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟
- مدرسه و کتابخانه‌ها (عمومی، مدارس) چقدر در ایجاد گرایش در دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارند؟

- وسایل ارتباط جمعی چقدر در ایجاد گرایش در دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارند؟
- حمایت‌های دولت چقدر در ایجاد گرایش در دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟
- بی‌حوصلگی نسبت به مطالعه چقدر در عدم گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟
- کمبود وقت برای مطالعه چقدر در عدم گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟
- دسترسی نداشتن به کتاب‌های مورد علاقه چقدر در عدم گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟

- گریز از مطالعه چقدر در عدم گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟
- قیمت گران کتاب چقدر در عدم گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟
- بین عوامل ترغیب‌کننده به مطالعه، با توجه به جنسیت و پایه تحصیلی پاسخگویان، چقدر تفاوت وجود دارد؟
- بین عوامل بازدارنده مطالعه، با توجه به جنسیت و پایه تحصیلی پاسخگویان، چقدر تفاوت وجود دارد؟

روش تحقیق

روش انجام این پژوهش از نوع توصیفی به شیوه علی یا پس از وقوع یا پس رویدادی است. پژوهشگر در این روش، از طریق مطالعه نتایج، به دنبال کشف و بررسی روابط بین عوامل و شرایط خاص یا نوعی رفتار می‌باشد که قبلاً وجود داشته یا رخ داده است. به عبارت دیگر، پژوهشگر در پی بررسی امکان وجود روابط علت و معلولی از طریق مشاهده و

مطالعه موجود در زمینه قبلی آنها به امید یافتن علت وقوع پدیده یا عمل است (نادری و سیف‌نراقی، ۱۳۷۳). منظور ما در این تحقیق، شناسایی عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه آزاد دانش‌آموزان دبیرستانی است و برخی مؤلفه‌های مربوط را از متون قبلی بیرون کشیده و به تفکیک مؤلفه‌های (ترغیب‌کننده و بازدارنده) در فهرستی تهیه شده‌اند. ابزارها و روش‌های متعددی برای گردآوری داده‌ها وجود دارد، ولی متداول‌ترین و مؤثرترین روش گردآوری داده‌ها، به‌ویژه در تحقیقات زمینه‌یابی پرسشنامه است. ابزار مورد استفاده در این پژوهش نیز پرسشنامه می‌باشد. پرسشنامه مذکور در قالب طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (خیلی کم، کم، تاحدودی، زیاد، خیلی زیاد) تهیه شده است. این پرسشنامه در سه بخش عوامل گرایش به مطالعه آزاد - که همان عوامل ترغیب‌کننده است - و عوامل بازدارنده مطالعه آزاد می‌باشد و در ابتدای پرسشنامه نیز ویژگی‌های جمعیت‌شناختی چون جنسیت، پایه تحصیلی، تحصیلات و شغل والدین، درآمد، و میزان مطالعه آورده شده است. برای بررسی پایایی پرسشنامه، ابتدا پرسشنامه بر روی یک گروه ۳۰ نفره از افراد خارج از جامعه اجرا و سپس، با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ ضریب پایایی آن برآورد گردید. این ضریب برای پرسشنامه مذکور ۰/۷۵۵ بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در سطح آمار توصیفی از جداول فراوانی، درصد، میانگین، و انحراف معیار استفاده شده و در سطح آمار استنباطی از آزمون کاسکوئر، آزمون تی تک‌متغیره، آزمون تی مستقل، آزمون تحلیل واریانس، و آزمون پیگیری توکی استفاده شده است. کلیه عملیات آماری با استفاده از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. تجزیه و تحلیل شدند.

جامعه آماری این پژوهش را دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه (اول تا سوم دبیرستان) مدارس دولتی - عادی نقاط شهری شهرستان شهرکرد تشکیل می‌دهد. به دلیل اینکه دانش‌آموزان دوره پیش‌دانشگاهی بیشتر وقت خود را جهت موفقیت در آزمون سراسری صرف مطالعه کتاب‌های درسی می‌کنند، از جامعه آماری این تحقیق کنار گذاشته شدند. تعداد کل جامعه آماری ۲۱,۰۵۱ نفر می‌باشد. تعداد قابل قبول حجم نمونه، براساس فرمول کرجسی و مورگان^۵ انتخاب شد. حجم نمونه این پژوهش را تعداد ۳۸۱ نفر دانش‌آموز از افراد جامعه تشکیل می‌دهد که به دلیل احتمال عدم برگشت یا کامل نبودن پرسشنامه تعداد ۹ پرسشنامه به تعداد نمونه اضافه گردید و کل تعداد نمونه به ۴۰۰ نفر بالغ شد.

برای انتخاب نمونه از روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شده است؛ بدین ترتیب که از هر منطقه دو مدرسه، یک مدرسه پسرانه و یک مدرسه دخترانه در نظر گرفته شد و سپس از هر مدرسه سه کلاس و از هر کلاس، طبق لیست دانش‌آموزان، تعداد مورد نظر انتخاب شد.

یافته‌ها

نتایج پژوهش شامل دو بخش می‌شود: در بخش اول نتایج توصیفی مربوط به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و در بخش دوم ضمن پاسخ به سؤال‌های پژوهش به برخی نتایج استنباطی مربوط به عوامل ترغیب‌کننده مطالعه آزاد (حول چهار محور: خانواده، مدرسه و کتابخانه‌های مدارس و عمومی، و مسائل ارتباط جمعی، و حمایت‌های دولت) و عوامل بازدارنده مطالعه آزاد (حول پنج محور: بی‌حوصلگی نسبت به مطالعه، کمبود وقت برای مطالعه، دسترسی نداشتن به کتاب، گریز از مطالعه، و قیمت گران کتاب) پرداخته می‌شود. در پایان نیز مقایسه‌ای بین عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده با متغیرهای جمعیت‌شناختی (جنسیت و پایه تحصیلی) به عمل می‌آید.

نتایج مربوط به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی گروه نمونه

جنسیت: نتایج بررسی نشان می‌دهد تعداد ۵۷/۳ درصد از پاسخگویان دختر و تعداد ۴۲/۸ درصد نفر از پاسخگویان پسر بودند. به عبارتی، تعداد دانش‌آموزان دختر در دوره متوسطه در نمونه مورد بررسی، بیشتر از تعداد پسران است (جدول ۱).

پایه تحصیلی: دانش‌آموزان پایه اول ۳۲/۵ درصد، پایه دوم ۳۳/۶ درصد، و پایه سوم ۳۳/۹ درصد از حجم نمونه پژوهش را تشکیل داده‌اند (جدول ۱).

جنسیت	دختر		پسر		جمع	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
اول	۷۲	۱۸/۹	۵۲	۱۳/۶	۱۲۴	۳۲/۵
دوم	۷۳	۱۹/۲	۵۵	۱۴/۴	۱۲۸	۳۳/۶
سوم	۷۳	۱۹/۲	۵۶	۱۴/۷	۱۲۹	۳۳/۹
جمع	۲۱۸	۵۷/۲	۱۶۳	۴۲/۸	۳۸۱	۱۰۰

جدول ۱

توزیع پاسخگویان برحسب پایه
تحصیلی و جنسیت

نواحی پنجگانه شهرستان شهرکرد: ۲۲/۳ درصد پاسخگویان دختر از ناحیه ۱، ۱۷/۶، ۲ درصد از ناحیه ۱، ۶/۶ درصد منطقه لاران، و ۵/۸ درصد از منطقه بن، و فقط ۵ درصد از منطقه سامان بوده است. همچنین، ۱۶ درصد پاسخگویان پسر از ناحیه ۲، ۱۲/۱ درصد از ناحیه ۱، ۵/۸ درصد از منطقه لاران، ۴/۵ درصد از منطقه سامان، و ۴/۵ درصد از منطقه بن بوده‌اند. با توجه به اطلاعات جدول ۲ می‌توان دریافت که ۱۲۴ نفر (۳۲/۵ درصد) از پاسخگویان پایه

اول، ۱۲۸ نفر (۳۳/۶ درصد) در پایه دوم، و ۱۲۸ نفر (۳۳/۹ درصد) در پایه سوم به تحصیل مشغول بوده‌اند (جدول ۲).

ناحیه	پایه		اول		دوم		سوم		جمع	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
ناحیه ۱	۹/۷	۳۷	۹/۷	۳۷	۹/۷	۳۷	۱۰/۲	۳۹	۲۹/۷	۱۱۳
ناحیه ۲	۱۲/۹	۴۹	۱۲/۹	۴۹	۱۲/۹	۴۹	۱۲/۶	۴۸	۳۸/۳	۱۴۶
لاران	۲/۷	۱۴	۲/۷	۱۴	۴/۵	۱۷	۴/۲	۱۶	۱۲/۳	۴۷
سامان	۲/۹	۱۱	۲/۹	۱۱	۳/۴	۱۳	۳/۱	۱۲	۹/۴	۳۶
بن	۲/۴	۱۳	۲/۴	۱۳	۲/۱	۱۲	۳/۷	۱۴	۱۰/۲	۳۹
جمع	۳۲/۵	۱۲۴	۳۲/۵	۱۲۴	۳۳/۶	۱۲۸	۳۳/۹	۱۲۹	۱۰۰	۳۸۱

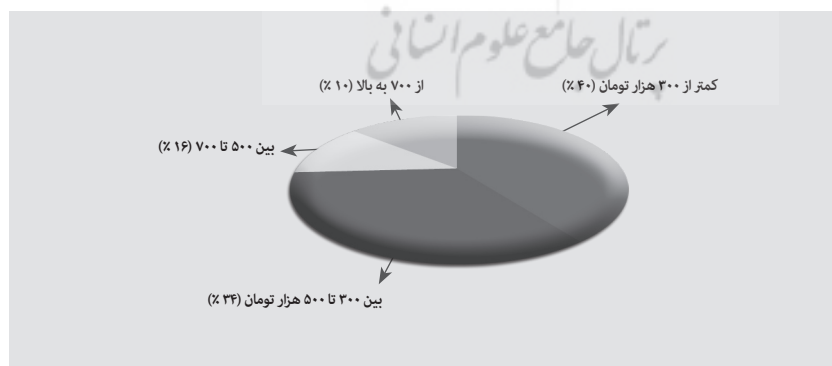
جدول ۲

توزیع پاسخگویان برحسب ناحیه و پایه تحصیلی

میزان تحصیلات والدین: حدود ۴۲ درصد از پدران و ۶۰ درصد از مادران گروه نمونه دارای تحصیلات زیردیپلم، ۳۰ درصد از پدران و ۲۵ درصد از مادران دیپلم، ۱۲ درصد از پدران و ۵ درصد از مادران فوق دیپلم، ۹ درصد از پدران و ۵ درصد از مادران لیسانس، و ۵ درصد از پدران و ۲ درصد از مادران دارای مدرک تحصیلی فوق لیسانس و بالاتر بوده‌اند.

شغل والدین: پدران به ترتیب ۴۸/۸ درصد کارمند، ۴۵/۹ درصد دارای شغل آزاد، و ۵/۲ درصد بیکار بوده‌اند. مادران ۷۳/۸ درصد خانه‌دار، ۲۱/۸ درصد کارمند، ۴/۵ درصد شغل آزاد داشته‌اند.

بررسی وضعیت میزان درآمد خانواده‌ها: با توجه به اطلاعات منعکس شده در نمودار ۱ می‌توان دریافت که تعداد ۱۵۰ نفر (۳۹/۴ درصد) از پاسخگویان درآمد خانوادگی کمتر از ۳۰۰ هزار تومان، ۱۳۰ نفر (۳۴/۱ درصد) بین ۳۰۰ تا ۵۰۰ هزار تومان، ۶۱ نفر (۱۶ درصد) بین ۵۰۰ تا ۷۰۰ هزار تومان، و ۴۰ نفر (۱۰/۵ درصد) درآمد خانوادگی بالای ۷۰۰ هزار تومان داشته‌اند.

نمودار ۱

توزیع پاسخگویان برحسب درآمد خانواده

پاسخ به سؤال‌های پژوهش

نتایج توصیفی

در این بخش، نتایج حاصل از بررسی توصیفی اطلاعات ارائه می‌شود. در زمینه نقش خانواده بر ایجاد گرایش در فرزندان به مطالعه آزاد، بالاترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه توجه والدین به پیشرفت فرزندان با $3/85$ ؛ و کمترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه علاقه والدین به مطالعه با $3/26$ درصد بوده است. درباره نقش مدرسه در ایجاد گرایش به مطالعه آزاد، بالاترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه امتیاز قائل شدن برای دانش‌آموزان عضو و فعال در کتابخانه از سوی مدارس با $3/64$ ؛ و کمترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه گذراندن ساعاتی از درس در کتابخانه مدارس با میانگین $3/08$ درصد می‌باشد. در زمینه نقش وسایل ارتباط جمعی در ایجاد گرایش به مطالعه آزاد، بالاترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه بردن شمارگان روزنامه‌ها و مجلات با میانگین $3/11$ ؛ و کمترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه آشنا نمودن هرچه بیشتر افراد با روش‌های صحیح مطالعه با میانگین 3 درصد می‌باشد. در نقش حمایت‌های دولت در ایجاد گرایش مطالعه آزاد، بالاترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه توزیع تصاویر و پیام‌های تبلیغاتی در زمینه مطالعه با میانگین $3/27$ درصد بوده است. در مورد عوامل باز دارنده مطالعه، نقش بی‌حوصلگی نسبت به مطالعه بر عدم گرایش به مطالعه آزاد، بالاترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه ضعف در درس مدرسه‌ای با میانگین $3/29$ و کمترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه ضعف در خواندن با میانگین $3/08$ بوده است. در بررسی نقش کمبود وقت برای مطالعه آزاد، بالاترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه دغدغه‌های شغلی زیاد افراد با میانگین $3/04$ ؛ و کمترین میانگین، مربوط به گزینه انتظار فایده داشتن از مطالعه با میانگین 3 درصد بوده است. در زمینه دسترسی نداشتن به کتاب و نقش آن در عدم گرایش به مطالعه آزاد، بالاترین میانگین پاسخ‌ها مربوط به گزینه برخورد نامناسب مسئولان کتابخانه‌ها با مراجعان با میانگین $3/07$ ؛ و کمترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه سکونت در روستا و عدم دسترسی به منابع مورد نیاز با میانگین 3 درصد بوده است. در نقش گریز از مطالعه آزاد، بالاترین میانگین پاسخ‌ها مربوط به گزینه نداشتن برنامه برای مطالعه در منزل با میانگین $3/13$ ؛ و کمترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه واگذاری کارها و فعالیت‌های روزانه به فرزندان - که می‌تواند مانع مطالعه آنان بشود - با میانگین $3/06$ درصد بوده است. در خصوص نقش قیمت گران کتاب در عدم گرایش به مطالعه آزاد، بالاترین میانگین پاسخ‌ها، مربوط به گزینه پایین بودن درآمد خانواده با میانگین $3/11$ ؛ و کمترین میانگین مربوط به گزینه مناسب نبودن کیفیت چاپ و کاغذ مورد استفاده در چاپ کتاب‌ها با میانگین $2/97$ بوده است.

نتایج استنباطی

سؤال ۱) میزان مطالعه آزاد در دانش آموزان دبیرستانی شهرستان شهرکرد چقدر است؟

p	df	χ^2	پسر		دختر		جنسیت میزان مطالعه
			درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۰/۰۰۰	۶	۳۸۷/۹۵	۱۴/۷	۵۶	۱۷/۸	۶۸	مطالعه ندارم
			۱۵/۵	۵۹	۲۴/۷	۹۴	کمتر از ۲ ساعت
			۵/۵	۲۱	۶/۳	۲۴	بین ۲ تا ۴ ساعت
			۲/۱	۸	۱/۸	۷	بین ۴ تا ۸ ساعت
			۱	۴	۲/۱	۸	بین ۸ تا ۱۰ ساعت
			۰/۸	۳	۱	۴	۱۰ ساعت به بالا
			۴۲/۸	۱۶۳	۵۷/۲	۲۱۸	جمع

جدول ۳

میزان مطالعه آزاد دانش آموزان دبیرستانی شهرستان شهرکرد

در جدول ۳ مشاهده می شود که بالاترین درصد مطالعه در بین دختران و پسران «کمتر از ۲ ساعت» است، که در میان دختران با ۲۴/۷ درصد و در بین پسران ۱۵/۵ درصد است. کمترین درصد مطالعه نیز در بین دختران و پسران «۱۰ ساعت به بالا» است، که در میان دختران ۱ درصد و در بین پسران ۰/۸ درصد بوده است. ۱۷/۸ درصد از دختران و ۱۴/۷ درصد از پسران اصلاً مطالعه آزاد نداشته‌اند. نتایج آزمون کاسکوئر مشاهده شده حاکی از آن است که بین فراوانی‌های مشاهده شده در سطح $p \leq 0.05$ تفاوت معنی دار است، یعنی بین دختران و پسران از نظر میزان مطالعه آزاد تفاوت وجود دارد و دختران بیشتر از پسران به مطالعه آزاد می پردازند.

سؤال ۲) خانواده چقدر در ایجاد گرایش دانش آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟

عمل	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	t
خانواده	۳/۴۹	۱/۰۸	۰/۵۵	۸/۸۷
مدرسه	۳/۲۳	۱/۰۶	۰/۵۴	۴/۳۱۱
وسایل ارتباط جمعی	۳/۰۹	۱/۱۹	۰/۶۱	۱/۵۴
حمایت های دولت	۳/۱۲	۰/۸۹۵	۰/۴۵	۲/۷۴

جدول ۴

مقایسه میانگین نمره عوامل ترغیب کننده در ایجاد گرایش دانش آموزان به مطالعه آزاد

در جدول ۴ میزان تی محاسبه شده نشان می‌دهد که دانش‌آموزان معتقدند نقش خانواده در ایجاد گرایش به مطالعه آزاد معنی‌دار می‌باشد. به عبارت دیگر، نقش خانواده در ترغیب دانش‌آموزان به مطالعه آزاد مؤثر است.

خانواده عامل بسیار مؤثری در ایجاد عادت به مطالعه است. به دلیل روابط مداوم و نزدیک که میان افراد خانواده وجود دارد، خانواده نخستین و مهم‌ترین تغذیه‌کننده کودک از نظر تعلیم و تربیت و رفتار است. اگر پدر و مادری عادت به مطالعه داشته باشند و فرزندشان ببیند که آنان کتاب می‌خوانند او نیز خیلی زود با کتاب آشنا می‌شود و به تقلید از والدین خود کتاب را در دست می‌گیرد و در یک محیط فرهنگی و مملو از کتاب رشد می‌کند (باب الحوائجی، ۱۳۷۸).

سؤال ۳) مدرسه و کتابخانه‌ها (عمومی، مدارس) چقدر در ایجاد گرایش در دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارند؟

میزان تی محاسبه شده نشان می‌دهد که دانش‌آموزان معتقدند نقش مدرسه در ایجاد گرایش به مطالعه آزاد مهم و مؤثر و به عبارت آماری معنی‌دار می‌باشد (جدول ۴).

پس از خانواده، مدرسه در ایجاد علاقه در کودکان و نوجوانان نقش مهمی دارد. اگر دانش‌آموزان در مدرسه با کتاب آشنا شوند و لذت مطالعه، خودآموزی و افزایش معلومات را درک کنند در تمام دوران زندگی کتاب را کنار نمی‌گذارند. مدارس باید به گونه‌ای باشد که امکانات تحقیق را برای دانش‌آموزان فراهم نمایند، به طوری که روحیه کاوشگری در آنها به وجود بیاید.

سؤال ۴) وسایل ارتباط جمعی چقدر در ایجاد گرایش در دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارند؟

میزان تی مشاهده شده نشان می‌دهد که پاسخگویان معتقدند نقش وسایل ارتباط جمعی در ایجاد گرایش به مطالعه آزاد مهم و مؤثر دارد و به مفهوم آماری معنی‌دار است (جدول ۴).

وسایل ارتباط جمعی در شکل‌گیری عقاید اجتماعی فرد نقشی عمده و اساسی دارند. این وسایل که شامل روزنامه، مجله، کتاب، رادیو و تلویزیون، و سینما می‌باشد بر یکدیگر تأثیر متقابل دارند؛ هرچند در اشکال متفاوتی مطرح هستند، همه یک هدف را دنبال می‌کنند. جذابیت تلویزیون، قابل حمل بودن رادیو و جنبه اجتماعی سینما از عواملی هستند که باعث جلب نظر افراد شده و در الگوی مطالعه آنها تأثیر می‌گذارد (امانی و آذرنویذ، ۱۳۸۰). استفاده از وسایل ارتباط جمعی برای بالا بردن میزان مطالعه راهی است که بسیاری از ممالک زحمت پیمودن آن را به خود داده‌اند. به عنوان مثال: دولت برزیل هر چندگاه یکبار از رادیو

و تلویزیون برای ایجاد علاقه به مطالعه استفاده می‌کند. در بین برنامه‌ها «جمله مطالعه کردن نشانه زنده بودن است» تکرار می‌شود. در استرالیا، رادیو و تلویزیون ملی، برنامه‌ای را با عنوان «مطالعه کنید» جهت تشویق مردم به مطالعه تنظیم کرده است. این برنامه به دو میلیون خانواده اطلاعات می‌دهد و دارای جوایز و کوپن‌های کتاب برای اشخاصی است که برنده مسابقه این برنامه می‌شوند. این کار از طریق سازمان تلویزیون استرالیا با همکاری فعالانه سازمان تجارت کتاب استرالیا انجام می‌گیرد که شامل ناشران و کتابفروشان می‌باشد (محمدعلی نژاد، ۱۳۸۵).

سؤال ۵) حمایت‌های دولت چقدر در ایجاد گرایش در دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟

میزان تی مشاهده شده نشان می‌دهد که دانش‌آموزان معتقدند که نقش حمایت‌های دولت در ایجاد گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد مثبت و معنی‌دار می‌باشد (جدول ۴).

حمایت‌های دولت از اهل قلم و اندیشه، مشارکت عمومی برای توسعه مراکز فرهنگی و فرهنگ مطالعه، برپایی نمایشگاه‌های کتاب و جشنواره‌های مطبوعات، به‌کارگیری وسیع رسانه‌های گروهی برای تبلیغ در زمینه کتاب و مطالعه آن، و استفاده از تجربه سایر کشورها در ترویج و تعلیم فرهنگ کتابخوانی از اقدامات کارساز در زمینه کتابخوانی است. شیوه و طرز فکر حکومت‌ها در مسائل بسیاری تأثیر می‌گذارد از جمله در بالا بردن سطح مطالعه کتاب. امروزه، ثابت شده است که پشتیبانی دولت از نظام آموزشی و ایجاد کتابخانه‌های مدارس و کتابخانه‌های عمومی - که معمولاً هزینه آنها از محل بودجه عمومی تأمین می‌شود - در افزایش میزان مطالعه بسیار مؤثر است. یکی از وظایف ضروری و مهم دولت‌ها تأسیس و ایجاد کتابخانه‌هایی با مجموعه‌ای از کتاب‌های مفید و کافی و کتابداران ورزیده است.

سؤال ۶) بی‌حوصلگی نسبت به مطالعه چقدر در عدم گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟

عامل	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	t
بی‌حوصلگی نسبت به مطالعه	۳/۱۹	۱	۰/۰۵۱	۳/۷۴
کمبود وقت برای مطالعه	۳/۰۳	۱/۰۰۰۲	۰/۰۵۱	۰/۵۹۹
دسترسی نداشتن به کتاب مورد علاقه	۳/۰۵	۱/۰۵	۰/۰۵۳	۱/۰۰۶
گریز از مطالعه	۳/۰۸	۱/۰۸	۰/۰۵۵	۱/۵۸
قیمت گران کتاب	۳/۰۴	۱/۳۷	۰/۰۷	۰/۵۸۵

جدول ۵

مقایسه میانگین نمره عوامل بازدارنده در عدم گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد

در جدول ۵ میزان تی مشاهده شده نشان می‌دهد که از دیدگاه دانش‌آموزان، نقش بی‌حوصلگی نسبت به مطالعه در عدم گرایش به مطالعه آزاد معنی‌دار است. والدینی که کودکان خود را از ابتدا با کتاب و مطالعه آشنا نمی‌کنند و آن را به تلویزیون واگذار می‌نمایند در واقع زمینه عدم علاقه و بی‌حوصلگی نسبت به مطالعه را در آنها تقویت می‌کنند؛ به طوری که آنها نمی‌خواهند برای یافتن مطالب مورد نظرشان سختی بکشند و از طریق مطالعه و کتابخوانی به مطالب مورد نظرشان دسترسی پیدا کنند، بلکه دوست دارند آنها را از وسایلی مانند رادیو و تلویزیون به دست آورند.

سؤال ۷) کمبود وقت برای مطالعه چقدر در عدم گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟
میزان تی مشاهده شده نشان می‌دهد که از دیدگاه دانش‌آموزان نقش کمبود وقت برای مطالعه در عدم گرایش به مطالعه آزاد معنی‌دار است (جدول ۵).
این روزها زندگی ماشینی چنان عرصه را بر شهروندان تنگ می‌کند که افراد اکثراً با کمبود وقت روبه‌رو هستند. مشکل کمبود وقت نه تنها در کشور ما، بلکه در همه جای جهان مطرح است.

سؤال ۸) دسترسی نداشتن به کتاب‌های مورد علاقه چقدر در عدم گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟
میزان تی مشاهده شده نشان می‌دهد که از دیدگاه دانش‌آموزان نقش عدم دسترسی به کتاب بر عدم گرایش به مطالعه آزاد معنی‌دار است (جدول ۵).

سؤال ۹) گریز از مطالعه چقدر در عدم گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد نقش دارد؟
میزان تی مشاهده شده نشان می‌دهد که از دیدگاه دانش‌آموزان نقش گریز از مطالعه بر عدم گرایش به مطالعه آزاد در حد متوسط می‌باشد (جدول ۵).

سؤال ۱۰) قیمت گران کتاب تا چه میزان در عدم گرایش دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان شهرکرد به مطالعه آزاد نقش دارد؟
میزان تی مشاهده شده نشان می‌دهد که از دیدگاه دانش‌آموزان قیمت گران کتاب بر عدم گرایش به مطالعه آزاد معنی‌دار نمی‌باشد. به عبارت دیگر، دانش‌آموزان گرانی کتاب را در عدم گرایش به مطالعه آزاد خود مؤثر نمی‌دانند (جدول ۵).

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

همان‌گونه که قبلاً اشاره شد تحقیق حاضر سعی دارد به مقایسه دیدگاه‌های دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان شهرکرد در مورد عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه آزاد با برخی متغیرهای جمعیت‌شناختی آنان بپردازد.

نتایج پژوهش در بررسی میزان مطالعه آزاد دانش‌آموزان دبیرستانی حاکی از آن است که میزان مطالعه آزاد دانش‌آموزان در سطح شهرستان بسیار پایین است. با این حال، نتایج آزمون کاسکوئر نشان می‌دهد که در شهرستان شهرکرد دختران بیش از پسران مطالعه می‌کنند. این بخش از یافته‌های پژوهش همسو با یافته‌های زال‌زاده (۱۳۷۹) است که در پژوهشی دریافت فقط ۸ درصد دانش‌آموزان مورد بررسی اوقات فراغت خود را به مطالعه غیردرسی اختصاص می‌دهند. همچنین، عریضی و یارعلی (۱۳۸۳)، دریافتند که ۶۴/۸ افراد از تلویزیون، ۱۰ درصد از رادیو، ۸/۹ درصد از روزنامه و مجله، و ۶ درصد از کتاب استفاده می‌کنند. مفتخر (۱۳۵۲)، در پژوهشی دریافت که عامل اصلی عدم علاقه جوانان ایرانی به مطالعه نشأت گرفته از محیط خانواده است و اینکه خانواده در آشنایی جوانان با کتاب مؤثر است. رضاپور (۱۳۷۹)، نیز طی پژوهشی دریافت که والدینی که خود اهل مطالعه می‌باشند فرزندان خود را نیز به مطالعه تشویق و ترغیب می‌نمایند. میزان تأثیر پدر نسبت به مادر در مطالعه غیردرسی دختران دانش‌آموز بیشتر است. این پژوهش همچنین نشان داد که میزان تأثیر مدرسه در ایجاد گرایش به مطالعه آزاد در دانش‌آموزان بیش از حد متوسط و معنی‌دار می‌باشد. در مقایسه دیدگاه دختران و پسران در زمینه نقش مدرسه در ایجاد گرایش به مطالعه آزاد تفاوت مثبت و معنی‌داری وجود دارد، اما بین دیدگاه دانش‌آموزان پایه‌های مختلف تحصیلی و نواحی مختلف در این زمینه تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. لذا معلمان و مدارس می‌توانند نقش قابل توجهی در زمینه ارتقای میزان مطالعه دانش‌آموزان داشته باشند و با ارائه دروسی در ارتباط با آموزش مطالعه، کارهای عملی و پژوهشی، برگزاری کلاس‌های آموزشی روش مطالعه، برگزاری مسابقات کتابخوانی، و غنی نمودن کتابخانه‌های مدارس نگرش نسبت به مطالعه را در دانش‌آموزان گسترش دهند. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های آفتابی‌آرانی و همکارش (۱۳۸۶) نیز هماهنگ است. آنان در پژوهشی دریافتند که رفتار توجه‌آمیز معلمان نسبت به کتاب و مطالعه در میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان مؤثر است. همچنین، زال‌زاده (۱۳۷۹)، عنوان می‌کند استفاده دانش‌آموزان از کتابخانه‌ها تا حد زیادی وابسته به نگرش معلمان به کتابخانه و نقش آن در فرآیند آموزش و پرورش است؛ زیرا بیش از ۵۰ درصد از پاسخگویان اعلام کرده‌اند هیچ‌کدام از کتابخانه استفاده نکرده‌اند و ۳۰/۱ درصد هم گفته‌اند تعداد کمی از کتابخانه استفاده می‌کنند. یوسفی (۱۳۷۹)، نیز دریافت که در خصوص راهنمایان و مشوق‌های

مطالعه غیردرسی در مدرسه، بیش از ۴۳ درصد از دانش‌آموزان اظهار کرده‌اند که از طرف هیچ فردی در مدرسه به مطالعه غیردرسی تشویق نشده‌اند و از میان پاسخ‌های ارائه شده به ترتیب معلمان به میزان ۱۹ درصد، مربیان پرورشی ۱۵ درصد بیشترین، و مدیر و معاونان ۲ درصد در تشویق دانش‌آموزان به مطالعه غیردرسی نقش داشته‌اند. در خصوص میزان تأثیر وسایل ارتباط جمعی در ایجاد گرایش به مطالعه آزاد در دانش‌آموزان نتایج این پژوهش حاکی از آن است که نقش وسایل ارتباط جمعی در گرایش به مطالعه آزاد دانش‌آموزان معنی‌دار می‌باشد. تفاوت دیدگاه دانش‌آموزان پسر و دختر در این خصوص معنی‌دار نیست، اما در پایه‌های تحصیلی و نیز نواحی مختلف آموزش و پرورش تفاوت معنی‌دار است. نتایج این پژوهش با یافته‌های زیر همخوانی دارد:

امانی (۱۳۷۷)، طی پژوهشی دریافت که کتابخانه‌های مدارس مورد مطالعه مجلات لازم برای دانش‌آموزان و معلمان را به اندازه کافی در اختیار ندارند. یوسفی (۱۳۷۹)، دریافت که رادیو و تلویزیون در دختران بیش از پسران در گرایش به مطالعه مؤثر است. همچنین، عریضی و یارعلی (۱۳۸۳)، طی پژوهشی دریافتند که یکی از راه‌های گرایش دانش‌آموزان به مطالعه غیردرسی غنی‌سازی کتابخانه‌ها می‌باشد. غفاری (۱۳۸۱)، نیز یکی از راه‌های گرایش کودکان به مطالعه را ساختن فیلم از بعضی کتاب‌ها و بخش آن فیلم‌ها از طریق تلویزیون عنوان کرده است. اسمیت (۱۹۹۵)، هم دریافت که نگرش خواندن بر رفتار خواندن، انتخاب مواد خواندنی و همچنین بر توسعه مهارت‌های خواندن فرد تأثیر می‌گذارد.

این پژوهش همچنین نشان داد که میزان تأثیر حمایت‌های دولت در ایجاد گرایش به مطالعه آزاد در دانش‌آموزان مثبت و معنی‌دار می‌باشد. مقایسه دیدگاه دختران و پسران و همچنین پایه‌های مختلف تحصیلی نتایج حاکی از عدم تفاوت معنی‌دار است. اما بین مناطق مختلف آموزش و پرورش تفاوت معنی‌دار وجود دارد. پس با توجه به نقش حمایت‌های دولت در ایجاد گرایش به مطالعه آزاد در دانش‌آموزان، دولت باید با حمایت از ناشران، نویسندگان و... همچنین با بالا بردن شرایط چاپ و انتشار بهتر کتاب در جامعه و احداث کتابخانه‌های عمومی، دسترسی هرچه آسان‌تر افراد جامعه به این مراکز را فراهم آورد. یافته‌های این پژوهش، با یافته‌های غفاری (۱۳۸۱) هماهنگ است که معتقد است حمایت‌های دولت از اهل قلم و اندیشه، مشارکت عمومی برای توسعه مراکز فرهنگی و فرهنگ مطالعه، برپایی نمایشگاه‌های کتاب و جشنواره‌های مطبوعات، به‌کارگیری وسیع رسانه‌های گروهی برای تبلیغ در زمینه کتاب و مطالعه آن، و استفاده از تجربه سایر کشورها در ترویج و تعلیم فرهنگ کتابخوانی از اقدامات کارساز در زمینه کتابخوانی است. ادیسی (۱۳۷۷) نیز در خصوص وجود کتابخانه در نزدیکی محل سکونت، دریافت که بیش از ۳۵ درصد از دانش‌آموزان

اظهار داشته‌اند هیچ‌یک از انواع کتابخانه‌ها در نزدیکی منزل آنها وجود ندارد. در خصوص نقش عوامل بازدارنده مطالعه (بی‌حوصلگی نسبت به مطالعه) از دیدگاه دانش‌آموزان، نقش این عامل مثبت و معنی‌دار می‌باشد. در مقایسه دیدگاه دانش‌آموزان دختر و پسر در زمینه نقش بی‌حوصلگی در عدم گرایش به مطالعه، تفاوت معنی‌دار نیست. در پایه‌های تحصیلی مختلف و همچنین در نواحی و مناطق مختلف آموزش و پرورش نیز تفاوت معنی‌دار نیست. باید در مدارس به اهمیت برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت توجه بیشتری شده و آموزش‌هایی در این زمینه به دانش‌آموزان داده شود. این نتیجه پژوهش را می‌توان با یافته‌های زیر همخوان دانست:

ایمانی (۱۳۸۰)، بیش‌فعالی را یکی از اختلال‌هایی می‌داند که باعث آسیب رساندن به امر مطالعه برخی کودکان و نوجوانان می‌شود. وجود اختلال و عدم توجه اینگونه کودکان و نوجوانان باعث می‌شود که آنها نتوانند روی مطالب مورد مطالعه تمرکز نمایند و در نتیجه مدت زمان توجه آنان کوتاه است. غفاری (۱۳۸۱)، نیز بی‌حوصلگی نسبت به مطالعه را ناشی از تنش‌های روانی در شخص می‌داند که مربوط به محیط زندگی اوست. در این پژوهش، نقش کمبود وقت برای مطالعه، در عدم گرایش به مطالعه آزاد از دیدگاه دانش‌آموزان معنی‌دار نبوده است. به عبارت دیگر، عدم گرایش دانش‌آموزان به مطالعه آزاد به علت کمبود وقت نبوده است. مقایسه دیدگاه دختران و پسران و پایه‌های مختلف تحصیلی حاکی از عدم تفاوت معنی‌دار بوده است. به عبارت دیگر، نظر دختران و پسران در این خصوص یکسان است. اما در مناطق و نواحی مختلف آموزش و پرورش تفاوت معنی‌دار است.

یافته‌های این پژوهش با یافته‌های زیر متفاوت بوده و همسو نمی‌باشند:

رضاپور (۱۳۷۹)، در پژوهشی یکی از علل عدم گرایش به مطالعه آزاد را حجم زیاد تکالیف و دروس تعیین شده اعلام کرده است. زال‌زاده (۱۳۷۹)، در پژوهشی نشان داد که ۶۷٪ درصد دانش‌آموزان در مورد مطالعه کمبود وقت را دلیل عدم استفاده از کتابخانه ذکر کرده‌اند. یوسفی (۱۳۷۹) نیز یکی از دلایل عدم گرایش به مطالعه آزاد را عدم اختصاص وقت مناسب در شبانه‌روز به این امر عنوان نموده است. در خصوص میزان نقش دسترسی نداشتن به کتاب‌های مورد علاقه در عدم گرایش به مطالعه آزاد از دیدگاه دانش‌آموزان تفاوت در حد متوسط است و مقایسه دیدگاه دختران و پسران حاکی از عدم تفاوت است. در پایه‌های مختلف تفاوت معنی‌دار است، ولی در نواحی مختلف آموزش و پرورش تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. نتایج پژوهش را می‌توان هماهنگ با یافته‌های زیر دانست:

امانی (۱۳۷۷)، در پژوهشی دریافت که کتابخانه‌های مدارس استان اردبیل مجلات لازم برای دانش‌آموزان و معلمان را به اندازه کافی در اختیار ندارند. همچنین، نیاز مراجعان در کتابخانه‌های مدارس به‌طور کامل تأمین نمی‌شود. زال‌زاده (۱۳۷۹) هم دریافت که بیش

از نیمی از پاسخگویان (۵/۵ درصد) اعلام کرده‌اند که منابع مورد علاقه آنها در کتابخانه‌ها وجود ندارد. یوسفی (۱۳۷۹) نیز دریافت که بیش از ۷۸ درصد از دانش‌آموزان اظهار داشته‌اند کتابخانه مدرسه‌شان فاقد منابع غیردرسی مورد نیاز آنها بوده است. نقش گریز از مطالعه در عدم گرایش به مطالعه آزاد از دیدگاه دانش‌آموزان در حد متوسط می‌باشد. در مقایسه دیدگاه دختران و پسران در این پژوهش تفاوت معنی‌داری وجود ندارد، اما در مقایسه دیدگاه دانش‌آموزان پایه‌های مختلف تفاوت معنی‌دار است. اما در مناطق مختلف تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که گریز از مطالعه از عوامل عدم گرایش به مطالعه بوده است، پس معلمان و خانواده‌ها باید زمینه ارتباط هر چه بیشتر دانش‌آموزان با مطالعه و کتاب را فراهم نمایند. در این زمینه خانواده‌ها می‌توانند با بردن فرزندانشان به کتابخانه‌ها و تشویق آنها به کتابخوانی و مدارس با برگزاری نمایشگاه‌های کتاب در مدارس و برگزاری دوره‌های آموزش شیوه‌های مطالعه بهتر زمینه‌ای فراهم آورند که دانش‌آموزان ارتباط بیشتری با مقوله مطالعه برقرار کنند. نتایج پژوهش را می‌توان با یافته‌های زیر همسو دانست:

زالزاده (۱۳۷۹)، دریافت که ۵/۱ درصد عدم استفاده از کتابخانه را ناشی از عدم علاقه به مطالعه عنوان نموده‌اند. عریضی و یارعلی (۱۳۸۳)، دریافتند که گرانی کتاب عمده‌ترین مشکل و دلیل عدم مطالعه یا مطالعه اندک بوده است.

پیشنهادها

- آگاه کردن خانواده‌ها نسبت به اهمیت مطالعه غیردرسی و عوامل مؤثر در ایجاد انگیزه به آن در دانش‌آموزان دبیرستانی در شهرستان شهرکرد از طریق مسئولان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت، مطبوعات و رسانه‌های ارتباط جمعی.
- تجهیز و تکمیل کتابخانه‌ها در همه شهرها و روستاهای بزرگ شهرستان شهرکرد.
- تأسیس کتابخانه‌های سیار و رساندن کتاب به نقاط دور دست این شهرستان.
- شاد و زنده، فنی، و متنوع ساختن کتابخانه‌های کودکان و کتابخانه‌های آموزشی و کتابخانه‌های عمومی در شهرستان شهرکرد، به منظور ایجاد عادت به مطالعه هنگامی که این دانش‌آموزان دوره‌های کودکی و نوجوانی را طی می‌کنند.
- در سطح شهرستان به مجموعه‌سازی کتابخانه‌ها از سوی مدارس و اداره‌های کل توجه شود و به اشتراک مجلات و روزنامه‌های مورد علاقه دانش‌آموزان و فراهم‌آوری کتاب‌های مورد توجه آنها مبادرت شود.
- ایجاد و برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی «آشنایی با فنون مطالعه» و «آشنایی با کتابخانه» در درس فوق برنامه دانش‌آموزان شهرستان شهرکرد.

- ترغیب و فراهم‌آوری تسهیلات جهت بازدید دانش‌آموزان از کتابخانه‌های شهر و نمایشگاه‌های کتاب و مراکز تحقیقاتی و پژوهشی در شهرستان شهر کرد.

منابع

- آفتابی آرانی، فاطمه؛ بتولی، زهرا (۱۳۸۶). «بررسی میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه و شناسایی عوامل مؤثر بر آن در شهرستان آران و بیدگل در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۱۳۸۴». *نما مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران*، ۷(۳).
- ادریسی، نعمت‌الله (۱۳۷۷). «بررسی راههای برانگیختن دانش‌آموزان به مطالعه و تکوین عادت مطالعه در فراگیران دوره راهنمایی شهرستان یزد». *فهرست طرح‌ها و پایان‌نامه‌های مرکز تحقیقات قم*.
- اصغر نژاد، حسین (۱۳۸۰). «بررسی وضعیت کتاب و کتابخوانی در ایران». *پیام کتابخانه*، ۱۱(۱): ۳۰.
- امانی، غفور (۱۳۷۷). «بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های مدارس اردبیل و میزان گرایش دانش‌آموزان به مطالعه کتب غیردرسی». *پیام کتابخانه*، ۳۵.
- امانی، غفور؛ آذرنوید، فریده (۱۳۸۰). *کتابخانه مدارس و نقش آنها در ایجاد عادت مطالعه در دانش‌آموزان*. اردبیل: تراز.
- ایمانی، محسن (۱۳۸۰). «آسیب‌شناسی مطالعه در دانش‌آموزان و شیوه‌های کنترل آن». *مجله پیوند*، ۲۵.
- باب‌الحوادثی، فهیمه (۱۳۷۸). *نقش و اهمیت کتابخانه‌های آموزشی و رهنمودهایی برای کتابخانه‌های کودکان*. تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- دلجو، انصار (۱۳۸۱). *بررسی وضعیت مطالعه و کتابخوانی در بین نسل جوان*. تهران: شورای عالی جوانان. [طرح تحقیقاتی]
- رضایپور، مسیب (۱۳۷۹). *بررسی تأثیر سطح سواد والدین بر میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان مقطع متوسطه منطقه شهر قدس شهرستان تهران*. تهران: شورای تحقیقات آموزش و پرورش شهرستان‌های استان تهران. چکیده پژوهش. [طرح تحقیقاتی]
- زالزاده، ابراهیم (۱۳۷۹). «بررسی مطالعه غیردرسی و میزان استفاده دانش‌آموزان دبیرستانها از کتابخانه‌های عمومی شیراز». *فصلنامه کتابداری*، ۳۵.
- عریضی، فروغ‌السادات؛ یارعلی، جواد (۱۳۸۳). «بررسی نگرش مدیران مدارس نسبت به مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان شهر اصفهان». *مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان (علوم انسانی)*، ۱۷(۲): ۱۹۳-۲۲۰.
- عصاره، فریده؛ گلچوبی، تقی (۱۳۸۵). «شناسایی و معرفی عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه آزاد دانش‌آموزان دوره متوسطه استان مازندران». *مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۱۳(۴): ۱۰۳-۱۲۶.
- غفاری، سعید (۱۳۸۱). «شیوه‌های عادت به مطالعه در کودکان». *پیام کتابخانه*، ۱۲(۳ و ۴).
- گلچوبی، تقی (۱۳۸۵). «بررسی وضعیت مطالعه آزاد دانش‌آموزان دوره متوسطه استان مازندران و شناسایی عوامل بازدارنده و ترغیب‌کننده آنان». *پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز*.

- محمدعلی نژاد، مریم (۱۳۸۵). «بررسی زمینه‌های گسترش و اشاعه فرهنگ مطالعه در رامهرمز برای گروه سنی ۲۰-۳۰ که در حال تحصیل نمی‌باشند». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات اهواز.
- مفتخر، مریم (۱۳۵۲). «عادات مطالعه جوانان». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران.
- نادری، عزت‌الله؛ سیف‌نراقی، مریم (۱۳۷۳). «روشهای تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن در علوم انسانی با تاکید بر علوم تربیتی». تهران: دفتر تحقیقات و انتشارات بدر.
- یوسفی، ابوالفضل (۱۳۷۹). «مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه استان قم». *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۴(۳): ۶۵-۸۸.

- Da Fonseca D; et al. (2004). *Role of implicit theories of intelligence in learning situations*. France:Sante- Marguerite.
- Gardiner, Steve (2001). "Ten minutes a day for silent reading". *Educational Leadership*, 59(2): 32-35.
- Smith, M.C. (1995). "A longitudinal investigation of reading attitude development from childhood to adulthood". *Journal of Educational Research*, 83(4): 215- 219.

